

Список використаних джерел

1. Белик В.П. Птицы искусственных лесов степного Предкавказья: Состав и формирование орнитофауны в засушливых условиях / В.П. Белик. Кривой Рог: Минерал, 2009. – 216 с.
2. Волчанецкий И. Б. К орнитофауне лесов бассейна Северского Донца / Волчанецкий И.Б., Лисецкий А.С. Капралова Н.Й // Уч. зап. Харьк. Ун-та. –Т. 52: Тр. НИИ биологии и биол.ф- та, – Т. 20, – Харьков, 1954. – 45 с.
3. Волчанецкий И.Б. Очередные задачи изучения птиц искусственных насаждений / И.Б. Волчанецкий // Изучение ресурсов наземн. позвоночных фауны Украины. – Киев: Наук. думка, 1969. – С.27-29.
4. Кошелев В.О. Екологічні умови формування орнітокомплексів полезахисних лісосмуг півдня Запорізької області / Кошелів В.О. // Біологічний вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. – 2011. – № 2. – С.27-35
5. Орлов П.П. Матеріали до орнітофауни штучних лісів та полезахисних смуг Мелітопольщини / П.П. Орлов // Наук. зап. Мелітоп. пед. ін-ту, 1955. – Т.2. – С.3-17.

**ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ВОРОНОВИХ ПТАХІВ НА
МЕЛІТОПОЛЬСЬКОМУ ЗВАЛИЩІ**

Т.В. Копилова, А.С. Курочкіна

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького, вул. Гетьманська, 20, Мелітополь, 72312, Запорізька область, Україна e-mail: eko-zoo@online.ua

На сьогодні урбанізація є однією із домінуючих тенденцій розвитку людського суспільства, яка викликає незворотні перетворення природного середовища та суттєво впливає на тваринний світ. Антропогенна трансформація середовища існування тварин та урбанізація неминуче призводять до зростання рудеральних зон (пустирів, звалищ побутового та будівельного сміття, м'ясокомбінатів, скотомогильників, кар'єрів, техногенних ставків та ін.). Різні види тварин по різному реагують на масштаби і темпи антропогенних перетворень. Особливо чутливі до цих процесів птахи [1].

Швидкі темпи антропогенної трансформації природних ландшафтів призвели до скорочення чисельності та повного зникнення одних видів

птахів і різкого підйому чисельності інших видів. В рудеральних ландшафтах різко зростає чисельність воронових птахів і дуже специфічні в орнітофауністичному плані такі рудеральні біотопи як звалища промислових, побутових та харчових відходів. Велика кількість харчових відходів та їх різноманіття на звалищі забезпечують птахів – поліфагів кормом, а високі температури в осередку горіння та тління сміття особливо приваблюють їх в зимові морозні дні [1,2].

Звалища як об'єкт дослідження являють собою найбільш яскраву модель перетворення природних біотопів в рудеральні і з екологічної точки зору ці території дуже специфічні та цікаві. Тому, вивчення видового складу, структури і динаміки населення птахів на звалищах є досить актуальним та має важливе практичне значення.

Мелітопольський полігон твердих побутових відходів розташований на території Новенської сільської ради і займає площу 22 га. Мелітопольське звалище являє собою складний комплекс міні біотопів. Це і оброблені ділянки, представлені пагорбами, порослими кущами і рудеральною трав'яною рослинністю; і так зване «молоде» звалище, куди звальюється щойно привезене сміття; і кілька невеликих водойм зі стоячою водою. Полігон звалища з двох сторін оточений лісосмугами, з третьої – полем, з четвертої – каналом і автомобільною дорогою.

Обліки, проведені нами у 2015-2017 рр., показали, що 5 видів воронових птахів (грак, галка, сорока, сіра ворона, крук) харчуються на міському звалищі круглий рік. Чисельність населення воронових птахів на звалищі щорічно має свої особливості. Причому в основному річна динаміка населення птахів зумовлюється збільшенням або скороченням чисельності грака, галки та сороки. Сезонна динаміка і структура населення птахів має свої особливості.

На Мелітопольському звалищі грак – домінуючий вид, причому його чисельність різко коливається за сезонами, а максимальна щільність припадає на зимовий період. Кількість граків, які харчуються на звалищі коливається від 50 навесні до 12 тис. взимку. Під час гніздового періоду (квітень – початок червня) на звалищі постійно харчувалися 50-200 особин, з сусідньої колонії. Зменшення кількості граків на звалищі відбувалося в жовтні і це пов'язано з відльотом місцевих птахів на зимівлю, що узгоджується з літературними даними [3], а в листопаді їх кількість на полігоні зростала до 800-1000 птахів за рахунок прильоту на зимівлю північних популяцій. В грудні відбувалося різке збільшення чисельності граків до 12 тис. Для чисельності галок на звалищі характерна сезонна мінливість. Найбільша кількість птахів виявлена під час осінніх і весняних міграцій. У гніздовий і післягніздовий періоди чисельність коливається на рівні 100-200 особин. У зимовий період, коли різко

зростає чисельність мартинів жовтоногих та граків (як менш конкурентоспроможний вид, галка часто стає об'єктом клептопаразитичних нападів з боку мартинів та граків), на звалищі зустрічаються лише поодинокі особини галок, але в цей період вона регулярно зустрічається. Сорока найчастіше зустрічається на звалищі в літні місяці, в цей період року кількість птахів, які одночасно годуються досягає 50 особин. У зимовий час на території звалища вона дуже рідкісна, але постійно зустрічається на його околицях. Чисельність сірої ворони на звалищі в кожний період року низька, але стабільна. Щоденно тут харчуються 10-15 сірих ворон. Ворон на звалищі годується зрідка, тільки у зимовий час (3-10 ос.).

Найбільшу кількість воронових на Мелітопольському звалищі зареєстровано в зимовий та ранньовесняний періоди. Таким чином, особливо важливу роль в житті воронових птахів звалища грають в зимовий період, коли харчові відходи стають практично єдиним доступним кормом.

Список використаних джерел

1. Исаева О. С. Орнитофауна свалочных комплексов Мордовии / О. С. Исаева // Актуальные проблемы изучения и охраны птиц Восточной Европы и Северной Азии: мат. междунар. конф. – Казань, 2001. – С. 278 – 279.
2. Костин С.Ю. Птицы на полигонах твердых бытовых отходов Крыма: автореф. дис. на соискание уч. Степени канд. биол. наук: спец. 03.00.08. «Зоология» / Костин С.Ю. – Киев, 1994. – 20 с.
3. Кошелев А.И. Оценка значения Одесской городской свалки для зимующих птиц / Кошелев А.И., Пересадько Л.В., Березовский В.Н. // Влияние антропогенной трансформации ландшафтов на население наземных позвоночных животных – Москва, 1997. Ч.2. – С.103-108.

ВНУТРИВИДОВАЄ ОТНОШЕНИЯ КОРОВ ПРИ ГРУППОВОМ СОДЕРЖАНИИ

Меркулова С. А.

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького, ул. Гетьманська, 20, Мелітополь 72312, Запорізька обл., Україна, e-mail: akoshelev4966@gmail.com